

50 éves a GYÓGYSZEREINK

„Hölgyeim és Uraim az évfordulók alkalmából az emberek szellemeket szoktak idézni. Körülállják az akadémiák vagy irodalmi társaságok zöldasztalaikat, s asztalokat táncoltatnak. Ha van bennük hit, a kezükben elegendő villanyos erő, akkor az asztalok meg is mozdulnak. Mert a hit oly csodás hatalom, hogy nem csak hegyeket indít meg, hanem olykor asztalokat is” – írja Kosztolányi Dezső a legnagyobb magyar költő, Arany János halálának évfordulóján.

Én természetesen nem halálról, hanem születésről szeretnék szólni, lapunk születéséről és röviden arról az 50 évről, amit a lap eddig töretlenül átél. Engedjék meg, hogy én legyek méltatlanul ennek az ünnepnek szerény spiritisztája.

A „zöldasztalra” teszem tehát a lap első, 1950-ben megjelent számát és kíváncsian lapozgatom.

Valljuk meg, nem könnyű tárgyilagosságnak lennem, hiszen nehéz nekem mai magunkat, a mai hitünket a múlt világába visszahelyezni, még akkor is, ha jó néhányunknak – igaz nagyon fiatalon – volt szerencsénk (?) azt a korszakot átélni.

Ne feledjük, 1950-ben a fordulat éve után vagyunk. Minden a feje tetejére fordult! Régi hitek, rendszerek összeomlottak és nem könnyű ma megítélni, hogy a szerzők (nevük a legtöbb közlemény elejéről hiányzik) hittek-e abban, amit írtak, vagy csak engedtek a mindent elsöprő politikai nyomásnak. Az írásokon gyakran átsugárzik a politika, de itt-ott az elhivatottság és hit is, aminek szellemében a lapot ma is szerkesztjük.

De lássuk a bébit! Kicsi, csúnya és éretlen, meg itt-ott ma már badarságnak tartható elveket gügyög. De mégis csak megszületett, tehát létezett, és ez volt a legfontosabb. S mi több, ma is létezik és felelhet-e egy 50 éves ember azért, hogy újszülött korában nem volt, pl. szobatiszta. Ezzel szemben már születésétől fogva olyan elveket (is) vallott, amelyeket ma is felvállalunk.

De hogyan született a neve, „Gyógyszereink”? A magyarázatot az első szám beköszöntőjében találják meg. (Szerzője ismeretlen.) Idézem:

„Tájékoztatónk címe: „Gyógyszereink” azt is kifejezésre kívánja juttatni, hogy államosított gyógyszergyáraink és termékeik – a magyar gyógyszerek – a dolgozó magyar nép tulajdonai...” (hmm, ... nem egészen erre gondoltam, hiszen a lap nevén ma azt értjük, hogy olyan gyógyszerekről van szó, amelyeket használunk vagy használni fogunk). A mondat

további része kissé pomposzus, lejáratott szlogent tartalmaz, ami mindig is csupán jámbor óhaj maradt, később kabarétréfák témáit képezte, pedig hát a mána is van üzenete (idézem): „...éppen ezért minden Orvos *Kartárs* (nem kolléga, de nem is elvtárs), fontos érdeke, hogy a magyar, népi tulajdonban lévő gyógyszerkincs minél korszerűbb legyen és így szolgálja mindannyiunk célkitűzését – a szocialista közegészségügyet, mert a dolgozók államában legfőbb érték az ember” (Hmm ...)

A lap célkitűzését a következőképpen fogalmazza meg, az ismeretlen szerző: „Gyógyszereink – címmel új orvostudományi tájékoztatót vesz kézbe minden orvos kartárs. Ennek a tájékoztatónak az a célkitűzése, hogy szakszerűen ismertesse a kartársakkal az államosított gyógyszergyáraink régi és új készítményeit, az ezekkel kapcsolatos indikációs és terápiás ismereteket, gyakorlati tapasztalatokat.”

Ha a mondatból elhagyjuk azt az egyetlen szót, hogy „államosított”, hiszen szerepeltetésének abban az időben is csak politikai jelentősége volt, akkor a fenti célkitűzést ma is a lap címlapjára írhatnánk.

Továbbiakban a köszöntő – finoman szólva – sok csacsкасágot tartalmaz, így lelkesedik a központilag tervezett, irányított allokált kutatási rendszer létrehozásán (sohasem működött!), a féltve őrzött gyártási titkok eltűnésén (a magyar szabadalmi törvény éppen a gyártási eljárást védte ebben az időben). Mégis engedjék meg, hogy a szövegből még két gondolatot kiemeljek:

„Új utat jelent a gyógyszergyártásunkban az a nagyjelentőségű tény, hogy teljesen feleslegessé vált a gyógyszergyárak egymással való versengése, a szinonim készítmények túlhajtott változatai, az egy témával való egyidejű kutatás terén...” írja a szerző.

Sziréni hangok. A „szelektív” törzskönyvezés gondolata még ma is kísért, még ma is ismételtelen felmerül különböző fórumokon. Pedig ez az elv nemcsak a volt szocialista országokban uralkodott, majd bukott meg, hanem pl. Norvégiában is. Ma már sehol sem létezik Európában.

Szabadpiaci rendszerben, ha egy gyógyszer hatóanyaga elfogadott, hatékonysága, biztonságos alkalmazhatósága bizonyított, a termék minőségét az előállító és az őt kontrolláló hatóság a minőségét biztosítja, nem lehet elutasítani csupán, mert hasonló gyógyszer már van a piacon.

De ez nemcsak a „szabadpiac” elve. Megtanulhattuk ugyanis, hogy az egészséges verseny kikap-

csolása az élet bármely területén, így a tudomány, a gyógyszerkutatás és -előállítás területén is súlyos következményekkel járhat. De a következő kiemelt gondolatnak is van üzenete a mának, még hozzá pozitív módon, ha némileg „plebejus” magatartást tükröz is.

„Új utat követünk (a hatóság?) abban is, hogy a klinikai kipróbálás során kialakult vélemények mellett hatványozott mértékben tekintetbe vesszük egy új készítmény forgalomba hozatala után a gyakorló orvos véleményét és tapasztalatát is. Ennek pedig az az indoka, hogy tapasztalataink szerint a gyakorló orvos a betegekkel inkább áll életközelségben, s így a betegek ellátásával kapcsolatos sokrétű kérdéstömeget bizonyos mértékben jobban ismeri, mint a begyakorlott segédszemélyzetre támaszkodó klinikai vagy kórházi orvos”

E bekezdés mai értelmezése és fontos üzenete az, hogy a törzskönyvezés előtti gyógyszervizsgálatok általában szelektált beteganyagon folynak, csupán meghatározott gyógyszerek egyidejű alkalmazásával, így az új szer valódi mellékhatás profilját, interakcióit általában csak forgalomba hozataluk után ismerjük meg. Ezért fontos kötelessége minden gyakorló orvosnak – függetlenül attól, hogy az egészségügyi ellátás hierarchiájában hol helyezkedik el, – hogy minden általa észlelt, az alkalmazási előírásban nem említett, vagy súlyosnak ítélt mellékhatást a törzskönyvező hatóságnak jelentsen.

Ma mintegy 5–6 évre tehető az az idő, ami alatt egy új gyógyszer, többé-kevésbé véglegesnek tekinthető mellékhatás listája, ellenjavallata és nem ritkán javallata is kialakul.

De lapozgassuk tovább a „Gyógyszereink” első néhány számát. Feltűnő, hogy a közlemények többsége gondosan elkészített tudományos igényű munka, szerzőik elismert szakemberek.

A gyógyszerek között gyakran szerepelnek az antibiotikumok és a kemoterapeutikumok, kiemelten a penicillin és a tbc, akkor forradalmian új gyógyszerei. A tuberculosis különböző klinikai formáival és gyógyszeres, sebészi kezelésével feltűnően sokat foglalkozik a lap, ami jelzi, hogy ennek még óriási jelentősége volt az ötvenes évek kezdetén. De számos kardiológiai és – érdekes módon – endokrinológiai vonatkozású közlemény is található az első évben megjelent számokban. A meglehetősen naiv, ideológiai indíttatású, helyenként érthetetlen badarságot propagáló (ál)tudományos cikkek száma elenyésző.

Megmosolyogtató, hogy a tudógyulladásokkal foglalkozó közleményekhez egyébként kellő alapos-sággal megírt hozzászólását így vezeti be a szerző:

„A dialektika vezető elvének: az állandó változá-

sok tanának örök szabálya az egyes betegségek klasszikus megjelenési formáinak változására is döntően rányomta bélyegét” (sic) E mondatnak természetesen értelme nincs, de a szerző bizonyítani kívánta, hogy szemináriumra jár (Hál’ istennek ezzel el is durantotta puskaporát és a hozzászólásában dialektikáról a továbbiakban már nem is esik szó.)

A lapot egyébként az első 13 évben az Egészségügyi Minisztériumban szerkesztették, és mint a minisztérium kiadványa jelent meg. 1963-tól változás állt be mind a lap szerkesztésében mind kiadásában. Ekkor került ugyanis a „Gyógyszereink” az Országos Gyógyszerészeti Intézethez és ettől kezdve „hivatalosan” is ismerhetjük főszerkesztőit, felelős szerkesztőit.

Illő tehát, hogy megidézzük azokat a jelentősebb személyeket, akik a lap szerkesztésében, megjelenésében közreműködtek. Mindenek előtt *dr. Fritz Gusztáv* professzor (Gusztai bácsi) nevét kell megemlítenem, aki 1963-tól a lap főszerkesztője volt. A lap felelős szerkesztője 1963–1968 között *dr. Faller Károly* – aki még ma is az Intézet megbecsült munkatársa –, majd 1968-tól *dr. Báthory Jolán*. 1980-tól *dr. Kósa László* a „Gyógyszereink” főszerkesztője, akit kiváló képességű „trojka” segít: *Facsarné dr. Rab Erzsébet*, *Konczné dr. Zarándy Klára*, és *dr. Faller Károly*. 1987-ben *dr. Kósa László* kiválik az Intézetből, a lapot *Konczné dr. Zarándy Klára* veszi át, majd 1991-ben a 6-ik szám megjelenése óta, hasonló ok miatt, a főszerkesztő e visszaemlékező sorok írója. Kezdetben a munkámat főszerkesztő helyettesként *Facsarné dr. Rab Erzsébet*, majd *dr. Borsy József* segítette. Haláluk a lapnak is nagy és nehezen pótolható veszteséget jelentett, de – mint az életben mindig – a jó ügy folytatására olyan új kollégák, szerkesztők jelentkeztek (*Abádiné dr. Erdei Ildikó*, *dr. Eggenhofer Judit*, *Terplánné dr. Balogh Mária* és 1994-től *Csakurdáné dr. Harmathy Zsuzsanna*), akik vállukra vették a szerkesztés nem kis munkáját, gondjait, és folytatták tovább azok, akik nem szerepelnek a belső borítón, de közel 3 évtizede elhivatottan dolgoznak a lap folyamatos megjelenéséért (*Kéry István*, *Piliskó Sándorné*, *Urbán Istvánné*).

A Gyógyszereink az elmúlt 10 évben bizonyára sokat változott és minden ismert nehézségünk ellenére sikerült megőrizni függetlenségét, tudományos színvonalát és azt a kedvezményt, hogy még ma is ingyen bocsátjuk orvosaink, gyógyszerészeink rendelkezésére az egész ország területén. (Apropó: 1950-ben a „Gyógyszereink” évi előfizetési ára: 9,60 Ft volt, és egy szám ára: 80 fillér. Évente 12 szám jelent meg.)

Sok vagy kevés? Ha a kenyér, a tej vagy a villamosjegy akkori árához hasonlítjuk, bizony nem is olyan kevés

A „Gyógyszereink” fő erőssége – és ezt nem csak az udvariasság követeli meg, hogy kiemeljem – a Szerkesztőbizottsága

Itt ragadom meg az alkalmat, hogy nemcsak azoknak a munkáját köszönjem meg, akik elődeinként azon fáradoztak, hogy lapunk fennmaradjon és maradéktalanul szolgálja azt a célkitűzést, amit már az első szám beköszöntőjének ismeretlen szerzője is megfogalmazott, hanem jelenlegi nagy felkészültségű elismert külső-belső szerkesztőink munkáját is. Nélkülük a lap tudományos színvonala sem volna fenntartható.

Végül, de nem utolsó sorban el kell mondjam, hogy valamennyien köszönettel tartozunk az Országos Gyógyszerészeti Intézet vezetőinek. Ma a „Gyógyszereinket” az Intézet költségvetéséből tartjuk fenn. Támogatásuk nélkül a lap ily módon, ebben a formában (itt a függetlenségre is gondolok!) nem lenne fenntartható. Ma a „Gyógyszereink” minden bizonnyal az egyetlen gyógyszerekkel, orvos- és gyógyszerésztudománnyal foglalkozó szaklap, mely gyógyszerhirdetést az anya-lapban nem publikál és az olvasók számára térítésmentesen rendelkezésre áll (Még a postaköltséget is az Intézet vállalja. Ez pestiesen szólva, nem semmi.)

Befejezésül engedjék meg, hogy néhány lapunkra vonatkozó statisztikai adatot ismertessek.

A lap jelenlegi példányszáma, az induló 13 000-ről 28 500-ra emelkedett. Olvasóink adataik közlésével maguk kéri a címlistára való felkerülésüket, illetve bejelentésük alapján aktualizáljuk a címlistát.

Az elmúlt 50 évben közel 2300 tanulmány, szakcikk jelent meg.

Új rovatokkal is bővült kiadványunk, az új idők új szelei hozták az „Aktualitások, lapszemle” rova-

tot (itt közöljük a Mellékhatásfigyelő Osztály érdekes híreit, az olvasói hozzászólásokat, az Intézet állásfoglalásait, szakmai irányelveket stb.), a „Forgalombahozatali engedélyek” táblázatát (újonnan forgalombahozatali engedélyt kapott gyógyszerek listája), „Bemutatjuk új gyógyszereinket” című, nagy érdeklődésre számot tartó legifjabb rovatunkat.

1994-től időszakosan megjelenő kiadványunk a „Gyógyszereink Supplementuma”. Így lehetővé vált – vendégszerkesztők közreműködésével – olyan, egyes terápiás területekre, gyógyszercsoportra vonatkozó klinikai-farmakológiai tanulmányok közlése, amelyeket az anya-lapban helyhiány, vagy más szerkesztési elvek miatt különben nem jelentethetünk volna meg.

„Tempora mutantur et nos mutamur in illis.” Jól van ez így és merem remélni, hogy a jövőben is így lesz. Változik gyógyszerpalettánk, változik terápiás szemléletünk, változik körülöttünk az egész világ.

Valószínű, 50 év múlva a ma írt soraimon mosolyog majd az olvasó és talán már azt sem érti, hogy a római birodalom bukása után több mint másfélezer évvel, miért hivatkozom ezen ókori nép bölcsességére „olaszosnak” tűnő nyelvükön.

De remélem, hogy – ezen formásokat és az egy-egy korhoz tapadó sallangokat nem számítva – a Gyógyszereink célkitűzése, hivatása 2050-ben is ugyanaz lesz mint 2000-ben, illetve ami indulásakor 1950-ben volt.

Kérem tehát minden kedves Olvasónk, Szerzőnk, Szerkesztőnk szíves közreműködését abban, hogy az elkövetkezendő 50 évet hasonló lelkesedéssel, odaadással, a lap iránti hűséggel és szeretettel kezdhesük el, mint ahogy azt az elmúlt évtizedekben tettük.

Valamennyiüket köszönti:

a Főszerkesztő